

T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı :30824082-610-15232601
Konu :Yazılı Soru Önergeleri

24 Mart 2026

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Milletvekilllerimiz tarafından Bakanlığımıza yöneltilen ve ilişik listede; TBMM Esas numaraları ve konuları belirtilen yazılı soru önergeleri incelenmiş olup, söz konusu önergelerde yer alan hususlara ilişkin cevaplarımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Murat KURUM
Bakan

EK:
-Dosya (1 Takım)

**DİYARBAKIR MİLLETVEKİLİ
SAYIN SERHAT EREN'İN
TBMM 7/35098 ESAS SAYILI
YAZILI SORU ÖNERGESİNE
İLİŞKİN SORULAR VE CEVAPLAR**

7/35098
611 29

SORULAR

Hevsel Bahçeleri, Dicle Nehri kıyısında, Diyarbakır Kalesi ile nehir vadisi arasında yer alan yaklaşık yedi yüz hektarlık verimli bir arazidir. Ekolojik çeşitliliğiyle öne çıkan bu alan, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük kuş cennetidir. 180'den fazla kuş türünün yanı sıra susamuru, tilki, sansar, sincap ve kirpi gibi birçok memeliye ev sahipliği yapmaktadır. Göçmen kuşlar tarafından dinlenme ve barınma alanı olarak kullanılan vadide, boz alamecekler, pembe göğüslü ötleğenler, yabani şahin, kızıl şahin, arı şahini, yılan kartalı, kukumav, kerkenez ve küçük kerkenez gibi türlere yıl boyunca rastlanmaktadır. Türkiye'de nadir görülen yaz atmacalarına da ev sahipliği yaptığı bilinmektedir.

Bu özellikleri nedeniyle Hevsel Bahçeleri 2013 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi 'ne aday gösterilmiş, 2015 yılında ise Diyarbakır Surları ile birlikte "Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaj Alanı" adıyla Dünya Mirası ilan edilmiştir. Ancak bu statüye rağmen alanda son yıllarda ciddi tahribatlar yaşanmaktadır. Ağaç kesimleri, yakmalar, kaçak yapılaşmalar, bariyerlerle çevrilmiş özel alanlar ve kamu arazilerinin fiili işgali artarak devam etmektedir.

Tarafımıza ulaşan belge ve harita kayıtlarına göre; Dicle Üniversitesine ve hazineye ait parsellerde bu fiili durumlar somutlaşmaktadır. Aynı notlarda "Hevsel Bahçelerinde yıllara göre esrar / kenevir" başlıklı tablo şu verileri içermektedir

2013: 198.000 kök kenevir imhası, 78 ayrı alanda 3 operasyon, 2 şüpheliye işlem

2016: Yaklaşık 1.000.000 kök

2017: 88.280 kök, 11 kilogram kubar esrar

2018: 3.563 kök, 8 ayrı alan

2021: 500 kök, 92 kilogram kubar esrar, 6 gözaltı

2024: 10.292'den fazla kök; aynı yıl 42 farklı alanda imha; buna karşın örgütlü failer bakımından sınırlı / yetersiz işlem

2025 (şu ana kadar): 30.001 kök

Alanda ağaçların yakılması ve kesilmesi, alan açma, kaçak yapı, bariyerleme ve kenevir ekimi gibi fiiller, hem Dünya Mirası alanı hem de Çevre Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Mevzuatı, Orman Kanunu, Mera ve Kıyılarla ilgili düzenlemeler, Kabahatler Kanunu ve Türk Ceza Kanunu kapsamındaki çevre ve imar suçlarını, ayrıca Uyuşturucu ile Mücadele Mevzuatı ile tescil-koruma kararlarını ilgilendirmektedir.

Bu faaliyetlerin hem kamu güvenliğini hem de kültürel mirasın bütünlüğünü tehdit ettiği açıktır. Hevsel Bahçeleri yalnızca Diyarbakır'ın değil, Mezopotamya coğrafyasının belleğidir. Buna rağmen bölge, yetersiz denetim, kurumlar arası koordinasyonsuzluk ve etkisiz koruma önlemleri nedeniyle kaçak yapılaşma, işgal ve uyuşturucu faaliyetlerinin merkezi haline gelmiştir.

Bu bağlamda;

- 1- Hevsel Bahçeleri ve etkilenme bölgesinde 2015 yılından bu yana tespit edilen kaçak yapıların sayısı nedir? Bunlardan kaçısı hakkında yıkım kararı verilmiş, kaçısı fiilen yıkılmıştır?
- 2- Dicle Üniversitesi'ne ve hazineye ait parsellerdeki yapılaşmalarla ilgili olarak bakanlığınız veya il müdürlüğü tarafından herhangi bir tutanak, idari işlem veya yıkım uygulaması yapılmış mıdır?
- 3- Hevsel Bahçeleri'nin çevresinde yapılan ağaç kesimleri ve yakma faaliyetleri nedeniyle bakanlığınızca düzenlenmiş herhangi bir çevre denetim raporu ya da idari yaptırım kararı bulunmakta mıdır?
- 4- UNESCO Dünya Mirası alanı ve etkilenme bölgesi kapsamında olan bu bölgede, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) zorunluluğu doğuran herhangi bir proje veya faaliyet için son beş yılda izin verilmiş midir?
- 5- Alanda yaşanan tahribatı önlemek için hazırlanan bir koruma-eylem planı var mıdır? Varsa bu plan hangi tarihte hazırlanmış ve kimlerle paylaşılmıştır?
- 6- Hevsel Bahçeleri 'nde gerçekleştirilen kaçak yapılaşma ve arazi işgallerinin önlenmesi amacıyla valilik, üniversite ve yerel yönetimlerle ortak bir izleme-denetim protokolü oluşturulmuş mudur?
- 7- Ağaç kesimleri ve alanda yapılan dolgu işlemleri sonucu biyolojik çeşitliliğin zarar gördüğüne ilişkin veriler bakanlığınıza ulaşmış mıdır? Bu konuda bir rehabilitasyon programı yürütülmekte midir?
- 8- UNESCO tarafından belirlenen "kültürel peyzajın bütünlüğü" kriteri çerçevesinde, alandaki imar değişiklikleri veya yapılaşma izinleri UNESCO Dünya Mirası Merkezi 'ne raporlanmakta mıdır?

CEVAPLAR

Diyarbakır ilinde 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" uyarınca Sur, Yenişehir ve Bağlar ilçelerinde olmak üzere üç adet "Riskli Alan" ilan edilmiş ve altı adet "Rezerv Yapı Alanı" belirlenmiş olup, söz konusu alanlara ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Bahsi geçen "Hevsel Bahçeleri" ve Diyarbakır İli'nin Yenişehir İlçesi'ne bağlı Dicle ve Feritköşk Mahalleleri Riskli Alanı' "Unesco Dünya Miras Alanı Surdışı Tampon Bölgesin"de yer almaktadır. Alanda koruma, denetim ve uygulama süreçleri, yetki ve sorumluluk alanları çerçevesinde ilgili kurum ve kuruluşlarca yürütülmektedir.

Bilindiği üzere, Diyarbakır Kalesi ile Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı, 2015 yılında Unesco Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmiş olup, üstün evrensel değeriyle (Üstün Evrensel Değer, OUV) insanlık için ortak bir miras kabul edilmektedir. Söz konusu

Dünya Mirası Alanı Diyarbakır'ın tarihi surlarını ve bu surlarla bütünleşik kentsel dokuyu içermektedir. Alanın tarihi ve kültürel dokusunun korunmasına yönelik çalışmalar Bakanlığımızca sürdürülmektedir.

Bakanlığımızca "Suriçi Bölgesi Riskli Alanı"nda alanın bütünlüğünü korumak, kültürel miras değerlerini yaşatmak ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla "*Koruma Amaçlı İmar Planı ve Kentsel Tasarım Projeleri*" ile belirlenen kullanım türü ve yapılaşma koşulları çerçevesinde çalışmalar yürütülmektedir.

Kamu yararı esas alınarak kent ve çevresinde yaşayanların dinlence gereksinmelerini karşılayan; tarihi bağlam içerisinde doğal çevre değerlerini nitelikli bir biçimde geliştirmeye olanak sağlayan; koruma-kullanma dengesini gözetken, işlevsel, yenilikçi ve ekonomik çözümleri ortaya koyan ve böylelikle Dicle Vadisi'nin kent yaşamına kazandırılmasını hedefleyen projeler üretilmesi amaçlanmış olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Unesco'ya sunulmak üzere Bakanlığımız tarafından geliştirilen söz konusu proje alanlarının Dünya Miras Alanı (MA) ve Tampon Alanı (TA) da kalması sebebiyle geleneksel dokunun zarar görmesini engellemek ve özgün yapısının korunmasını sağlamak adına projelerin bu alanlara etkisinin belirlenebilmesi için KMED (Kültürel Mirası Etki Değerlendirmesi) Raporu hazırlanmış ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda Unesco'ya sunulmuştur.

Öte yandan, Bakanlığımızca çalışmaları devam eden projeler kapsamında Dağkapı Meydan Projesi, Anzele Meydan Projesi, Ulucami Meydan Projesi ve Fiskaya (Dicle ve Feritköşk) Riskli Alan Projesi yürütülmektedir. Çalışmaları devam eden projeler kapsamında Dağkapı Meydan Projesi'ne ilişkin hazırlanan KMED Raporu Unesco'ya sunulmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı'na iletilmiş olup, Anzele Meydan Projesi, Ulucami Meydan Projesi ve Fiskaya (Dicle ve Feritköşk) Riskli Alan Projesi'ne ilişkin olarak KMED Raporu hazırlanması çalışmaları devam etmekte olup, Unesco'ya sunulmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı'na iletilecektir.

Sonuç olarak; Bakanlığımız söz konusu alanın kültürel, doğal ve ekolojik değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir biçimde yönetilmesi yönündeki çalışmalarını kararlılıkla sürdürmektedir.

Bununla birlikte, soru önergesinde konu edilen kaçak yapılara ilişkin bilgilerin ilgili Belediyesi'nden edinilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bakanlığımız tarafından 1993 yılından itibaren Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) kararı verilen projeler Bakanlığımız Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü resmi internet sayfasında (<https://ced.csb.gov.tr/>) yer alan "ÇED Olumlu Kararları / ÇED Olumsuz ve İptal / İade Kararları" bölümünde yayımlanmakta olup sektör seçimi yapılarak verilen kararların sektörel dağılımına ulaşılabilmektedir.

Ayrıca, 2014 yılında geçilmiş olan e-ÇED Sistemi üzerinden https://eced.csb.gov.tr/jsp/portal/main_2.htm "Duyurular" bölümünde Proje İli, İlçesi, Proje Adı, Proje Sahibi, Proje Sektörü, Alt Sektörü, Proje Türü ile ÇED Olumlu / ÇED Olumsuz, "ÇED Gerekli Değildir / ÇED Gereklidir, İptal /İade v.b. Kararları"na ayrıca ÇED süreci başlayan projelere de ulaşılabilmektedir.